

PROBLÉMY VOJENSKÉ STRATEGIE V MALÉM STÁTĚ

V časopise Vojennaja mysl č. 10/1968 zabývají se sovětsí autoři maršál SSSR V. Sokolovskij a generálmajor M. Čeredničenko v článku „Vojenská strategie a její problémy“ některými velmi aktuálními náměty. Tento článek a znatelný pohyb ve světovém vojenskoteoretickém myšlení v poslední době mě přinutil, abych předložil čtenáři několik úvah, které mám na mysli již delší dobu a které pokládám v dnešní situaci za aktuální.

Jde mi o to, že v současné době, kdy i u nás se silně zaktivizovalo vojenskoteoretické myšlení a kdy současně probíhají práce na celé řadě koncepcí z problematiky obrany našeho státu, **nebude na škodu rozvíjet i naše strategické myšlení.** Ba naopak. Hovoříme-li přece o naší státní vojenské doktríně, o branném systému našeho státu, hovoříme-li o problému vyvážené výstavby našich ozbrojených sil, pak není vůbec myslitelné, abychom při tom neuvažovali v polohách vojenské strategie.

A tady jsme hned myslím u první otázky. Jak to vůbec je s potřebou strategických úvah v malém státě jako je náš? Je vůbec nutné se těmito otázkami konkrétně zabývat nebo stačí vojenskou strategii jako vedoucí součást vojenského umění (či jak uvažují uvedení autoři jako vědu) studovat a nic víc? Jistě budete se mnou souhlasit, že na tyto otázky bychom měli odpovědět.

Autoři mají za to, že, ... obecným předmětem vojenské strategie může být: určení podstaty, charakteru a podmínek vzniku různých druhů válek, teorie výstavby ozbrojených sil a jejich struktury, rozvoj vojenské techniky a výzbroje, teorie strategického plánování, teorie strategického rozvinutí, vytvoření strategického uskupení a zabezpečení bojové pohotovosti, teorie přípravy ekonomiky a státu jako celku k válce včetně přípravy obyvatelstva, vytvoření zásob výzbroje, bojové techniky a dalších materiálních zdrojů, rozpracování způsobů vedení ozbrojeného zápasu, druhů a forem strategické činnosti, určení forem a metod strategického vedení ozbrojených sil, rozpracování systému

velení, výzkum a hodnocení předpokládaného nepřítele, teorie strategické rozvědky a teorie možného zahájení války“.

Nechtěl bych rozebírat do jaké míry jde o přehled vyčerpávající, ani se pouštět do další recenze zmíněné stati. Chci ukázat na to, že jde v každém případě o složitou problematiku, která daleko přesahuje rámec problematiky čistě vojenské a na které ze stejného důvodu nemohou pracovat jen vojenští odborníci. Ani neříkám nic nového, když podotknu, že problémy vojenské strategie se dnes nejen zabývají, ale budou muset daleko více zabývat vědečtí pracovníci i praktici z ostatních oblastí našeho života. Vždyť i sám přehled problémů vojenské strategie velmi názorně ukazuje, že každý stát — ať je velký, či malý — bude muset ve své teoretické i praktické činnosti postihovat celou paletu úkolů, chce-li řádně připravit stát k obraně. Nezáleží tedy vůbec na jeho velikosti.

Tuto závažnou skutečnost podtrhuji hlavně proto, aby nebylo pochyb, že **jde o naši povinnost vůči lidu vlastního státu, ale i povinnost vyplývající z členství v koalici.**

Velmi často jsme totiž zaměřovali vojenskou strategii problematikou vedení strategických operací. Na tuto otázku jsme často celou problematiku vojenské strategie zužovali. Pouhý výpočet úkolů vojenské strategie nás ale přesvědčuje, že to správné není. Zúžení obsahu vojenské strategie na problematiku vedení strategických operací nás nutně muselo dovést k úvaze, že otázkami vojenské strategie se v praktické činnosti může zabývat jen takový stát, který rozměrem své armády je schopen strategické operace samostatně vést. A důsledek? Podcenění této oblasti, nedostatky v rozpracování státní vojenské doktríny, branného systému a nakonec nezbytnost mechanického přebírání zkušeností.

Dovolte mi při této příležitosti reagovat na článek o vojenské doktríně NDR, nedávno otištěný v Rudém právu. Je třeba kladně kvitovat úvahu o tom, že potřeba státní vojenské doktríny je v NDR evidentní, ale na druhé straně není možné souhlasit s jednostranným varováním, že „... **nesmějí být přeceňovány specifiky vlastního státu**“. Nevím čím je tato obava motivována, snad obavou o možnost revize. Je ale třeba současně říci — a to velice nahlas — i to, že **by bylo neprominutelné zvláštnosti státu nedocenit**. Někdy totiž je to i hlubší omyl než předešlé. Zmiňuji se o tom proto, že požadavek nepřeceňovat specifiky vlastního státu umrtvuje natolik teoretickou frontu, že to bývá ke škodě věci. Zmiňuji se o tom i proto, že v oblasti vojenské strategie jde v podstatě o shodnou záležitost. I tady bude mnoho věcí shodných u všech členů koalice, ale i tady bude třeba rozpracovat svoje vlastní specifiky.

Až dosud jsem hovořil o problematice strategie v poloze teorie. Teoretické závěry ale nakonec musí vyústit ve velmi konkrétní ustanovení, která jsou prakticky náplní strategického plánování.

Chci proto v dalším ukázat, které oblasti mohou být předmětem dalšího, a to praktického úsilí.

Pod pojem **strategické plánování** zahrnuji uvedení autoři: „... rozpracování těchto plánů: použití ozbrojených sil v různých druzích války, týlového zabezpečení a mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil (čemuž se říká operační plánování), rozvoje ozbrojených sil, určení jejich složení pro mír i válku, obnovy výzbroje a bojové techniky, organizační struktury, způsobů bojového použití strategických koncepcí stanovených vojenskou doktrínou **koalice nebo**

státu,*) vědeckých výzkumů a experimentů pro obranné cíle. Do strategického plánování také patří rozpracování plánů rozvoje válečné ekonomiky, mobilizační rozvinutí celé ekonomiky státu, zabezpečení její stability v podmínkách jaderné války a jejího obnovení po jaderných úderech nepřítele a organizace lidové obrany.“

Z uvedeného rozsahu je patrné, že jde o celou řadu velmi konkrétních opatření, která musí být řešena a z nich valnou část za nás nikdo nemůže udělat. Tato skutečnost znovu jen dokumentuje, že je nezbytné v polohách strategie nejen přemýšlet, ale i jednat.

A o této praktické činnosti chci nyní říci několik slov.

Použití ozbrojených sil v různých druzích válek je dáno z valné většiny touto povahou úkolů, které na sebe naše armáda převzala v sestavě Spojených ozbrojených sil. To platí globálně a my jsme povinni učinit všechno, abychom přijaté úlohy důsledně splnili. Bylo by však nesprávné si myslet, že tím beze zbytku je celá naše povinnost splněna. Úkol našich ozbrojených sil je dvojitý povahy. Jednak je determinován naší příslušností ke svazku Varšavské smlouvy; tím plníme svoji internacionální povinnost. Jsme připraveni bojovat za svoji nezávislost v rámci Spojených ozbrojených sil. Na druhé straně však naše ozbrojené síly jsou povinny plnit i úkoly, směřující k obraně teritoria státu. Někdy nazýváme tuto skupinu úkolů jako úkoly k **vlastnímu přežití ve válce**“. Myslím, že v minulosti tato oblast úkolů byla značně podceňována, a to neprávem. Neprávem především proto, že přežití není důležité jen tím, že musíme v každé situaci být vedeni snahou vyvést z války národy našeho státu s nejmenšími ztrátami lidskými i materiálními, ale i proto, že lidské a materiálové rezervy jsou potřebné k dlouhodobému vedení války, k nahrazení lidských i materiálových ztrát v jejím průběhu a dnes již není sporu o tom, že tyto zálohy tvoří jeden ze strategických faktorů poměru sil. Strategická koncepce koalice sice rozpracovává jednotlivé varianty možného vzniku a vedení války; musí ukázat celou tu paletu variant možné války, tj. války konvenční, jaderné, ale i různé varianty přechodové. Nebude však rozpracovávat a brát v úvahu takové otázky, jako je např. způsob pohraničního sražení v podmínkách našich pohraničních hor apod.

Jinak řečeno, strategické pojetí v použití našich ozbrojených sil a rozpracování plánu tohoto použití je i vlastní tvůrčí práce, kterou těžko někdo jiný může za nás udělat. Je sice pravda, že čtenář může namítnout: „vždyť to jsou problémy operační, ne-li v některém případě taktické“. To je ale jen zdánlivá pravda. Jestliže domyslíme, jaké otázky bude třeba řešit při přípravě ozbrojených sil k válce, ke konkrétní válce na našem konkrétním směru a válčišti, pak uvidíme, že zasáhnou do výchovy našeho vojáka, občana, do naší ekonomiky, do přípravy válčiště atd.; to již nebudou jen problémy operační, či dokonce taktické.

Všimněme si dále **mobilizačního rozvinutí vojsk**. Mobilizační principy a praxe jsou známé. Nebudu proto celou záležitost z těchto základních hledisek rozebírat. V současné době ovšem kvalitativně nové podmínky zahájení války vnášejí do celé problematiky mobilizační připravenosti řadu nových pohledů. Spoléhat na nově mobilizované síly v tomto smyslu, že budou s to ovlivnit operace počátečního období války, je nereálné. Reálnou hodnotu představují pouze ty síly, které jsou na začátku války v bojové pohotovosti a které jsou

*) Doplnil a podtrhl autor

v podstatě doplněné. To samo o sobě je velice náročné na velikost mírové armády. Žádný stát neunes takové náklady na armádu a na obranu v celku, aby bylo možné udržovat mírovou armádu na stavech, podobných válečným. A právě proto vyrovnat se s touto situací není jednoduché. Znamená to přistoupit k rozpracování plánu mobilizačního rozvinutí zcela netradičními způsoby. Myslím, že tato otázka je zvláště typická pro naše podmínky. Pro podmínky stálého rozporu mezi požadavky a možnostmi, rozporu vyhraněného až do krajnosti. Zde nevystačíme s takovým modelem mobilizačního rozvinutí, který jsme někde okopírovali nebo který je tzv. školním příkladem. Ukazuje se, že je třeba hledat nové formy doplňování mírových jednotek, nové formy bojové pohotovosti válečné sestavy. Zdůrazňuji při této příležitosti, že je to **specifika především malých států** a zvláště pak těch, které jsou teritoriálně umístěné na rozhraní příští možné linie fronty. Požadavky na velikost mírové armády těchto států budou vždycky neúměrné možnostem a bude záležet na dovednosti při plánování mobilizačního rozvinutí, aby i při menší mírové armádě bylo možné její velmi rychlé doplnění na potřebnou válečnou výši. Lehké to není a právě proto bude třeba hledat zcela netradiční a nové přístupy. Nebylo by správné vyhýbat se i kombinaci s takovým systémem, jako je miliční apod. Upozorňuji při této příležitosti na **příklad Izraele**. Jde přece o malý stát, který však dokázal, že řadou nebezpečných opatření je schopen udržovat svůj branný potenciál na vysoké úrovni pohotovosti. Řeší to ovšem pomocí takových opatření, která jsou typická právě pro malé státy. Dokázat ve velmi krátké době zapojit prakticky veškeré obyvatelstvo i veškeré materiálové zdroje do konfliktu, tím se může nahradit i nedostatek ve velikosti.

Jedním ze základních problémů je **rozvoj a výstavba ozbrojených sil**. V jejich mírové i válečné velikosti a v jejich moderním vybavení spočívá i jejich efektivnost ve válce. Stanovit správné proporce výstavby ozbrojených sil je samo o sobě jedním z důležitých koncepčních úkolů, které stojí nejen před státní vojenskou doktrínou, ale i před strategií. Zdůrazňuji to proto, že to vůbec není závislé jen na tom, jaké nároky má na nás v tomto smyslu koalice. Záleží také na tom, aby náklady na obranu byly adekvátní růstu národního důchodu. Neznamená to však zase, že na obranu se nebude muset dát v některém období více, než by odpovídalo normálnímu trendu. Musíme si uvědomit, že i růst životní úrovně sám o sobě představuje jeden z důležitých faktorů obranyschopnosti státu a že není myslitelné trvalé narušování normálního vývoje ve státě. V některé situaci bude totiž třeba na obranu státu vydělit jednorázově nebo po určitou kratší dobu i více. Je to v tom případě, kdy nebezpečí konfliktu je na dosah ruky. Tehdy ano. Nemůže ale být taková politika trvalým jevem, protože by se to nezbytně odrazilo na morálně politické hodnotě obyvatelstva a tím i armády a vážně by to mohlo narušit obranný potenciál státu. Měřítkem správně vynakládaných prostředků na obranu státu je pak schopnost efektivně řešit veškeré úkoly za války. Při plánování výstavby armády by nebylo správné řešit je izolovaně od výstavby ozbrojených sil koalice; myslím dokonce, že je naprosto nesprávná takto chápaná výstavba. Strategický „ordre de bataille“ je přece třeba v koalici chápat jako jednotný a nároky na výstavbu ozbrojených sil jednotlivých států koalice přesto nebo právě **proto musí být v detailu různé**. Budou-li např. nároky na pozemní vojska poblíž linie fronty maximální, protože je prostě třeba tato vojska poblíž fronty rozmístit zavčas již v míru, pak je třeba uvažovat jinak o pohotovosti pozemních sil států v hloubce koalice. Jiný pohled bude však na výstavbu ra-

ketových systémů (především strategických), letectva, výsadkových vojsk ap. Jde totiž o to, že tyto druhy ozbrojených sil či vojsk mají dnes takové manévrové možnosti, že jejich přemístění na stakilometrové vzdálenosti, nebo dokonce neomezený manévř palbou vytváří možnosti soustředění jejich úsilí ihned od začátku války ve prospěch přífrontových členů koalice. To by se podle mého názoru mělo zákonitě objevit jako důsledek **při plánování výstavby koaličních ozbrojených sil**. Tyto úvahy pak dávají možnost daleko efektivněji řešit vlastní výstavbu členských států koalice, dávají možnost starat se daleko důsledněji o nepřetržitou jejich modernizaci a o to, aby byly daleko lépe připraveny plnit své úkoly v rámci koalice. Bez všech těchto úvah může dojít k situaci, v níž budou ozbrojené síly států buď předimenzované, nebo poddimenzované a obojí je nesprávné (neefektivní). Kdyby totiž byly předimenzované nebo budovány ve špatných proporcích jednotlivých druhů vojsk či ozbrojených sil, odrazilo by se to na neúměrných nárocích v jejich mírovém složení, a to opět velkým náparem na ekonomiku státu. Kdyby naopak byly poddimenzovány, odrazilo by se to zákonitě na ztrátě iniciativy hned na začátku války a vzniklo by reálné nebezpečí bojové činnosti hluboko na vlastním území. Proto je třeba hledat optimální řešení výstavby a zdůrazňuji, že to je jedna z nejdůležitějších koncepčních prací centrály vůbec.

Důležitým úkolem je **zabezpečení obnovy výzbroje a bojové techniky v průběhu války**; v míru pak neustálá modernizace armády. Víme, že vědeckotechnická revoluce přinesla značný a hlavně velmi rychlý pokrok ve vojenské technice a tento pokrok má trvalý vzestup. To co se zdálo dnes moderní, je velmi rychle překonáváno a každá moderní armáda žije dnes v situaci, kdy je nucena používat výzbroj a bojovou techniku, jejíž současná progresivnost je vzhledem k bouřlivému rozvoji techniky velmi relativní. Modernizaci nelze ovšem dělat průběžně tak, že jakmile se objeví nová technika, hned je do armády zavedena. To by prakticky ani nešlo. Je proto velmi důležité správně odhadnout moment přezbrojování. Ten je dán na jedné straně momentem, kdy přezbrojení bude znamenat kvalitativní zvrat, ale na druhé straně i tím, kdy je toto přezbrojení vyzýváno reakcí na podobnou událost u potenciálního nepřítele. Jinak řečeno, kdy jde o problém reagovat včas a správně na poměr sil.

Proces obnovy výzbroje a bojové techniky je složitou záležitostí i z jiného hlediska. Jde totiž o to, že přece není možné přezbrojení řešit najednou v celé armádě. Nejde to z několika důvodů. Za prvé proto, že výzbroj a bojová technika jsou dodávány či vyráběny postupně. Znamená to, že i postupně přicházejí do armády. Stanovit pořadí přezbrojování, to je záležitostí generálního štábu a je dáno především operačními potřebami. Za druhé by ani nebylo výhodné najednou přezbrojit celou armádu novou výzbrojí. Je daleko výhodnější, aby nová výzbroj a bojová technika postupně „vytlačovala“ dosavadní, aby stále byl k dispozici prostor pro další modernizaci. Zaplnění novou výzbrojí a bojovou technikou na 100 % by mohlo další možnost modernizace značně zúžit.

Pokud se týče **organizačních struktur** je problematika značně zúžena tím, že v rámci Spojených ozbrojených sil se jistě budeme snažit udržovat shodné organizační struktury, nebo alespoň základní prvky sestavy. Má to své výhody, i když ani tuto otázku nelze brát mechanicky, absolutně. Vždycky totiž bude část výzbroje a bojové techniky vlastní výroby a nebude unifikovaná. To

samo o sobě může vyzvat a jistě i vyzve některé dílčí úpravy organizačních struktur. Jde, pravda, o nepodstatné rozdíly, ale rozdíly mohou být.

Mezi problematiku strategického plánování patří i **způsob použití strategických koncepcí**. O tom, jaká z koncepcí bude realizována, bude zřejmě rozhodovat některá z velmocí. Můžeme to říci i tak, že některá z velmocí tuto strategickou koncepci ostatním vnutí. Přesto však je potřebné, aby členské státy koalic každou z těchto možných strategických koncepcí měly důsledně rozpracovanou do svých podmínek a měly velmi jasnou představu o tom, co v jaké situaci budou dělat. Upozorňuji na to, že nejde o plnění operačního úkolu v rámci některé z variant strategické koncepce koalice, ale že jde i o to, aby veškeré úsilí státu, jeho obranného potenciálu bylo soustředěno k úspěchu ve válce. Tyto úvahy nejsou již jen problémem operačním. Nakonec si myslím, že tak by se mělo postupovat, protože sama strategická koncepce by byla jenom mrtvou záležitostí, kdyby nebyla naplněna celým dalším rozpracováním v jednotlivých státech koalice. Jedině tak může a bude reálná a tím i splnitelná.

Základy strategických koncepcí jsou založeny již ve vojenské doktríně. Vojenská doktrína koalice musí zformulovat celkovou strategickou koncepci (bude to zpravidla několik variant). Tato strategická koncepce pak ovlivní formulaci úkolů pro jednotlivé členy koalice. Tyto úkoly tvoří pak jeden z výchozích momentů tvorby státní vojenské doktríny a obohaceny o uvážlivé a důsledné respektování specifik každého státu — účastníka koalice — tvoří jeho státní doktrínu. Znovu na tomto místě zdůrazňuji, že vůbec nejde o snahu vytvořit za každou cenu něco „svého vlastního“ nýbrž o **povinnost** všechny specifiky státu odrazit ve snaze i koaliční úkoly řešit co nejlépe.

I plánování vědeckovýzkumné základny a její činnosti a experimenty patří do problematiky strategického plánování. Tato oblast je velmi rozsáhlá a prostředky na ni vynakládané jsou značné. Proto daleko více než kdykoli jinde by mělo docházet ke koordinaci v rámci celé koalice. Mělo by docházet k účelné dělbě práce, aby prostředky, vynakládané na tuto oblast, přinášely co největší efekt. Je třeba vycházet jednoznačně ze stavu výrobní základny státu a snažit se vyrábět a tedy i vyvíjet takovou výzbroj a bojovou techniku, která má svou tradici a dává tudíž záruku, že bude kvalitní. Jistě tu sehraji svou úlohu i ekonomické a obchodní zájmy. Ty by však neměly převažovat nad zájmy obecnými — posilování obranné síly koalice v celku jednotlivých států této koalice.

Je dostatečně známý vztah vojenské strategie a ekonomiky. Ku škodě věci je ale třeba říci, že v minulosti strategie stála dosti stranou od ekonomiky, seriózně se jí nezabývala, dávala zpravidla jen požadavky na materiální prostředky a ve válce pak využívala ekonomické zdroje státu k vedení války. Proto plným právem mezi problematiku strategického plánování patří i **plánování rozvoje válečné ekonomiky, mobilizační rozvinutí celé ekonomiky státu, zabezpečení její stability v podmínkách jaderné války a její obnovení po úderch**. Prostý výčet úkolů ukazuje na složitost celé ekonomické problematiky. Mnozí namítají, že při krátké válce nemá smysl řešit tyto otázky. Tvrdí, že to co si vyrobíme před válkou, to budeme mít a víc nic. Jinak řečeno — armáda bude mít svou organickou výzbroj a bojovou techniku a další ve skladech k náhradě ztrát. Jinak nic nového se nevyrobí. Pokud bychom se mohli orientovat výhradně na krátkou jadernou válku, mohlo by to být i pravda. **Dnes ale připouštíme i válku konvenční, i válku zdlouhavou.** Proto oblast ekono-

ky nemůže být předmětem našeho zájmu jen v oblasti jejího mírového využití, ale musíme plánovat její využití i za války. S plánováním je spojeno jistě mnoho potíží; je to však stejně nezbytné, jako např. plánování činnosti ozbrojených sil.

Mezi další a jistě ne poslední úkoly patří **řízení a velení**. A znovu je možné na tomto příkladě ukázat, že je třeba celou tuto oblast řešit z úrovně strategie. Vždyť nejde jen o řízení ozbrojených sil, jde přece o řízení celého státu za války. Je třeba vypracovat takový systém řízení, který by zabezpečoval bezporuchový chod všech jeho funkcí a v každé situaci; takový systém, který by byl zbaven jakýchkoli improvizací a náhodností. Bude se snad zdát trochu nadnesené, když řeknu, že jde asi o nejdůležitější problém vůbec. Vždyť řízení státu nesmí selhat v žádném případě. Jinak prostředky, vynakládané na obranu, půjdou v niveč nebo v nejlepším případě nebudou efektivně využity. Systém řízení státu je třeba vybudovat na moderních základech s využitím požadavků vědeckého řízení a s plným uplatněním soudobé výpočetní i jiné techniky velení. Mnohé úkoly, jako např. ochrana proti ZHN nebo problematika PVOS, jsou již nyní stěží myslitelné bez komplexní automatizace. Jen těžko si umím představit, aby člověk byl schopen rozhodovat se ortodoxním způsobem v tak rychle se měnících situacích a aby byl schopen vydat úkoly prostředkům boje včas tak, aby mohly ještě efektivně zasáhnout.

Ukazuje se, že bude třeba promyslet i radikální zjednodušení systému řízení státu za války v poměru k mírovému. Podmínky soudobé války nesnášejí zdlouhavost a mnohostupňovitost řízení; naopak vyžadují maximální centralizaci a velkou pružnost.

Chtěl jsem v této stati ukázat, že rozvoj strategického **myšlení není jen výhradní či nějakou módní záležitostí**. Chtěl jsem ukázat na to, že to tedy není jen záležitost velmocí. Musíme se těmito otázkami zabývat i my. I když o tom možná mnozí budou pochybovat, byl bych rád, kdyby článek vyvolal alespoň hlubší zamyšlení. Jestliže toho docílil, pak jsem nepsal zbytečně.